

คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

เลขที่หนังสือ ๒๕๕๔/๒๕๕๔

บทวิจารณ์
รางวัลกองทุน
หม่อมหลวงบุญเหลือ
เทพยสุวรรณ
ปี ๒๕๕๔

โครงการวิจัย เครือข่ายการวิจารณ์ศิลปะ
การวิจัยและพัฒนา (สกว.)

ความเห็นของคณะกรรมการตัดสิน บทวิจารณ์วรรณกรรม ประจำปี ๒๕๕๘

ที่ประชุมคณะกรรมการตัดสินบทวิจารณ์วรรณกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘ ได้พิจารณาบทวิจารณ์ซึ่งมีผู้ส่งเข้าประกวดทั้งสิ้น ๒๕ ราย ในจำนวนนี้มี ๔ รายที่ส่งบทวิจารณ์มาเพียง ๑ บท ไม่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าต้องส่งบทวิจารณ์คนละ ๒ บท ดังนั้น จึงพิจารณาเฉพาะบทวิจารณ์ของผู้ที่ตรงตามเกณฑ์จำนวน ๒๑ ราย รวม ๔๒ บท

คณะกรรมการมีมติให้บทวิจารณ์ของ นางสาวพัชร วัฒนศรีมงคล ได้รับรางวัลชมเชย ในการประกวดบทวิจารณ์วรรณกรรมดีเด่นของกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ประจำปี ๒๕๕๘ ดังมีเหตุผลต่อไปนี้

ผู้วิจารณ์วิเคราะห์ที่ตัวบทนวนิยายเรื่องแผ่นดินของชีวิต ของปราโมทยา อนันตา ศูร์ โดยนำเสนอประเด็นเรื่องภาษาและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในบริบทอาณานิคม มีประเด็นการวิจารณ์ที่ชัดเจน หนักแน่น ขยายแนวคิดได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนมีเอกภาพ การใช้ภาษาสื่อความหมายได้ชัดเจน เข้าใจง่าย

อนึ่ง กรรมการมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้วิจารณ์ควรพัฒนาท่วงทำนองการเขียนให้มีลีลาเฉพาะตน เพื่อให้บทวิจารณ์น่าอ่านและมีพลัง

ดังนั้นคุณภาพของบทวิจารณ์วรรณกรรมจึงยังไม่บรรลุตามเกณฑ์ที่กรรมการกำหนดไว้ ๕ ประการ ได้แก่

๑. แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับวรรณกรรม บริบทของวรรณกรรม และปัจจัยอื่นที่ เกี่ยวเนื่องอย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผล

๒. มีศรัทธาต่อสิ่งที่ตนเขียน เนื้อหาและลีลาการเสนอสามารถสร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่าน

๓. ชี้ให้เห็นศักยภาพของวรรณกรรมในการสร้างความเข้มข้นด้านประสบการณ์ชีวิตและปัญญาความคิด

๔. ทำให้เกิดความเข้าใจ เกิดปฏิกิริยาตอบโต้ในทางบวกหรือลบ กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิดต่อเนื่องเกี่ยวกับวรรณกรรมนั้น

๕. ทำให้เกิดการตื่นตัวในวงการวรรณกรรม อันอาจนำไปสู่การยกระดับคุณภาพในการสร้างวรรณกรรมในอนาคต

ตัวอย่างรางวัลชมเชยบทวิจารณ์วรรณกรรม ประจำปี ๒๕๕๘

ชื่อ บทวิจารณ์วรรณกรรม เรื่อง แผ่นดินของชีวิต

โดย นางสาวพัชร วัฒนศรีมงคล

นวนิยายเรื่อง *แผ่นดินของชีวิต* (This Earth of Mankind) เขียนโดยปราโมทยา อนันตา ศูร์ เป็นเรื่องราวที่มิงเกบันทึกไว้ มิงเกบอกเล่าเรื่องราวชีวิตวัยหนุ่มของตน การได้พบกับไญออนโตโซโรห์และแต่งงานกับแอนเนลีส จนกระทั่งถูกศาลเนเธอร์แลนด์สั่งให้แอนเนลีสแยกจากมิงเก บทความชิ้นนี้จะเสนอว่า มิงเกใช้การเขียนสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของตัวเองขึ้นมา โดยนำตัวละครต่างๆ ในเรื่องมาเปรียบเทียบ และสำรวจวิธีสร้างอัตลักษณ์ของตัวละครต่างๆ ผ่านชื่อและภาษาที่ตัวละครเลือกใช้ มิงเกเป็นผู้เล่าเรื่อง นวนิยายเล่มนี้เปรียบเสมือนการเดินทางเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของมิงเก อัตลักษณ์ของเขามีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะเขาถูกคนรอบข้างยึดเยียดอัตลักษณ์ให้ ผู้คนมากมายพยายามนิยามมิงเก เช่น ยึดโดยอัตลักษณ์กับคำว่า “นักเรียนเฮช.บี.เอส” หรือ “ชาวพื้นเมือง” ตัวละครต่างๆ ล้วนเป็นทั้งผู้นิยามตนเองและบางครั้งก็นิยามผู้อื่น มิงเกก็เช่นกัน แต่หลังจากผ่านการเติบโตแล้ว เขาก็สามารถใช้ในการเขียนสร้างอัตลักษณ์ของตัวเอง นวนิยายเรื่องนี้มีตัวละครมากมายหลายเชื้อชาติ ทั้งตัวละครชาวพื้นเมือง ชาวยุโรป ตัวละครที่มีสายเลือดผสมหรือตัวละครจากชาติเอเชียอื่นๆ ภาษาที่ตัวละครใช้จึงหลากหลาย ภาษาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือสื่อสารเท่านั้น แต่ภาษากลายเป็นหนึ่งในปัจจัยที่จะสร้างตัวตน การเลือกใช้ภาษาของตัวละครล้วนมีความหมาย ทั้งใช้เพื่อแสดงอำนาจ และเพื่อบนิยามตัวเอง ผู้ฟังตัดสินใจผู้พูดจากภาษาและสำเนียง เมื่อเริ่มต้นเรื่อง มิงเกเข้าข้างฝ่ายยุโรปและคิดว่าวัฒนธรรมพื้นเมืองเป็นเรื่องล้าหลัง สุดท้ายแล้ว มิงเกได้เห็นทั้งความเลวร้ายของยุโรปและการกดขี่ แต่มิงเกก็ยังไม่ต้องการยึดโยงอัตลักษณ์ของตัวเองเข้ากับชาวขาว เขาจึงสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ โดยใช้การเขียนบันทึกเป็นตัวช่วย การเขียนบันทึกทำให้เขาเข้าใจอัตลักษณ์ของตัวเองและผู้อื่นมากขึ้น

ความสำคัญของชื่อและการกำหนดอัตลักษณ์จากชื่อ

ในตอนเริ่มแรก มิงเกเป็นตัวละครที่ยังไม่มีตัวตนของตัวเองอย่างชัดเจน ทำให้รับเอาความคาดหวังของคนอื่นมานิยามตัวเองได้ง่ายๆ มิงเกเป็นคนที่ไม่ถูกจำกัดด้วยอัตลักษณ์และ

ภาษาที่ติดมากับชื่อ เพราะคำว่า “มิงเก” ไม่ใช่ชื่อจริงและไม่ได้ถูกกำหนดความหมายมาตั้งแต่แรก มิงเกไม่ได้บอกว่าตัวเองชื่อจริงว่าอะไร แต่เขาไม่มีนามสกุลเพราะเป็นชาวพื้นเมือง ชื่อและนามสกุลเป็นหนึ่งในปัจจัยสำหรับสร้างอัตลักษณ์ บางคนอาจยึดอัตลักษณ์ของตัวเองกับนามสกุล นามสกุลเป็นเครื่องบอกสายเลือด เชื้อชาติ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นเหมือนโชครวนที่ยึดโยงไว้ ทำให้ไม่มีอิสระ นามสกุลเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เมื่อเกิดมาพร้อมกับนามสกุลแล้ว ก็เท่ากับว่าถูกพ่อแม่กำหนดอัตลักษณ์ให้ตั้งแต่เกิด มิงเกไม่มีนามสกุลทำให้ไม่ต้องยึดติดกับอัตลักษณ์ที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดเหมือนคนอื่นๆ นอกจากนี้ ชื่อของเขา “มิงเก” เป็นชื่อที่ไม่มีความหมายในภาษาใดเลย ทั้งภาษาชวา ภาษาอังกฤษและภาษาดัตช์ ชื่อเป็นสิ่งที่กำหนดตัวตน ชื่อที่พ่อแม่ตั้งให้และแสดงถึงความคาดหวัง แต่ชื่อของมิงเกไม่เกี่ยวข้องกับสายเลือดดั้งเดิมเลย คำนี้เป็นเพียงคำสลับที่อาจารย์ชาวยุโรปต้องการจะดำเนินมิงเก ชื่อจริงของมิงเกแทบจะสาบสูญไป (ดูร์, ๕๕) ตอนเริ่มแรก มิงเกเป็นตัวละครที่ไม่มีเป้าหมายชัดเจน มิงเกเป็นผู้เฝ้าสังเกตการณ์ชีวิตของผู้อื่นเท่านั้น แม้ที่บ้านจะอยากให้เขาเป็นบupati แต่ความปรารถนาของมิงเกคือ “ผมเพียงแต่อยากเป็นมนุษย์ที่มีอิสระ ไม่ต้องรับคำสั่ง ไม่ต้องออกคำสั่ง” (ดูร์, ๑๕๙) มิงเกไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน และใช้ชื่อที่ไม่มีความหมาย ทั้งยังไม่มีเจตนาในการตั้งชื่อ เป็นชื่อใหม่ที่เราอัตลักษณ์ ทำให้มิงเกเปรียบเสมือนผ้าขาว พร้อมจะถูกแต่งแต้มด้วยอัตลักษณ์อื่นๆ ตามแต่เขาต้องการ ประโยคเริ่มต้นของนวนิยายคือ “ใครๆ ก็เรียกผมว่ามิงเก” มิงเกไม่ได้บอกชื่อจริงเพราะ “ยังไม่เห็นความจำเป็นต้องเปิดเผยว่าผมเป็นใครต่อสายตาคนทั้งปวง” (ดูร์, ๒๕) เพราะเขาได้สร้างอัต-ลักษณ์หลอมรวมอยู่ใน “มิงเก” ไม่ใช่ชื่อเก่าแบบชาวพื้นเมืองของเขา

ตัวละครไญออนโตโซโรห์ต่างจากมิงเก เพราะยึดติดกับคำเรียกว่า “ไญ” แม้เธอจะมีสถานะอื่นๆ ให้เลือก และสามารถสร้างอัตลักษณ์อื่นๆ ขึ้นมาใหม่ แต่ไญก็ยังไม่ยอมละทิ้งคำเรียกว่า “ไญ” เพราะเธอไม่สามารถก้าวข้ามความแค้นที่มีต่อสามีและครอบครัวของเธอได้ ชื่อเก่าของเธอคือ ซานิกเก เมื่อมาอยู่กับ มร. เฮอร์แมน เมลเลมา เธอได้เรียนรู้ภาษาดัตช์และภาษามลายู ศึกษาความรู้แบบยุโรปจนกระทั่งไญรู้สึกตัวตัวเองอาจจะเท่าเทียมกับคนยุโรป และรู้สึกตัวตนเก่าเริ่มหายไป แต่เมื่อคนทั่วไปเรียกเธอว่า “อนโตโซโรห์” ซึ่งเป็นชื่อที่ผันมาจากภาษาดัตช์ สถานะของไญจึงกลายเป็นชาวพื้นเมืองที่มีชื่อแบบยุโรป คือ เป็นชาวพื้นเมืองที่มีความรู้แบบยุโรป เปรียบเสมือนการสร้างตัวตนใหม่ ซึ่งไญเองก็รับรู้ถึงตัวตนที่แปลงเปลี่ยนไปเช่นกัน เธอกล่าวว่า “เมื่อเวลาผ่านไป ซานิกเกคนเก่าเริ่มเลือนหาย มามัวเดบโดขึ้นกลายเป็นคนใหม่ที่มีวิสัยทัศน์และความคิดใหม่ๆ แม้ไม่รู้สึกรู้สีกอีกแล้วว่าตนเป็นทาสที่ถูกขายมาเมื่อ

หลายปีก่อนในตุลาจัน แม้รู้สึกเหมือนไม่เคยมีอดีต บางครั้งแม่ถามตัวเองว่า : นี่ฉันกลายเป็นผู้หญิงดั่งที่มีผิวสีน้ำตาลหรือเปล่า” (จูร์, ๑๑๗) จากการเล่าของไญ จะเห็นได้ว่า เธอสามารถทิ้งตัวตนเก่า “ซานิเกม” ได้ด้วยการเรียนรู้ เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นไญบุกเตนซอร์ก (ไญ อนาคต-โรธ) การละทิ้งชื่อเก่าที่พ่อแม่เป็นคนตั้งให้ และรับชื่อใหม่ภาษาดั่งท์ เปรียบเหมือนการตัดขาดจากครอบครัวชาวพื้นเมือง

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ มร. เซอร์แมน เมลเลมาไม่สามารถรับรองโรเบิร์ตกับแอนเนลีสเป็นลูกที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ (เพราะทั้งคู่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส) ไญก็เริ่มตระหนักว่าตัวเองไม่มีทางมีเกียรติเท่ากับผู้หญิงจากยุโรป “คงไม่มีวันมีใครเรียกแม่ว่า มิสซิสสถานะไญจะติดตัวแม่ไปตลอดชั่วชีวิต” (จูร์, ๑๑๙) นอกจากจะถูกสังคมให้ค่าต่ำกว่าผู้หญิงยุโรปแล้ว ไญเองก็มีส่วนในการกำหนดอัตลักษณ์ตัวเอง และตอกย้ำความต่ำต้อยของตัวเองเช่นกัน ไญเป็นผู้หญิงที่เฉลียวฉลาด มีความรู้ดี สามารถพูดภาษาดั่งท์ได้คล่องแคล่ว แต่ไญไม่ยอมให้คนอื่นเรียกด้วยคำเรียกอื่นๆ เธอยืนยันว่าจะต้องเรียกว่า “ไญ” แม้ว่าคนอื่นๆ เช่น คุณครูแมกดา ปีเตอร์ส์ หรือฌอง มาแรส์ จะอยากเรียกเธอด้วยคำเรียกอื่นที่ให้ความเคารพมากกว่านี้ก็ตาม ไญไม่สามารถก้าวข้ามผ่านสถานะไญ เพราะต้องการตอกย้ำตัวเองอยู่ตลอดเวลา ไญไม่สามารถละทิ้งความแค้นที่ถูกพ่อขายมาเป็นไญ ทำให้เธอเก็บซ่อนไว้เป็นเครื่องเตือนความทรงจำ ตอกย้ำและจดจำความแค้นนี้ไว้ เป็นเครื่องแสดงว่าเธอไม่ให้ภัย เมื่อมีงูเห่า คุณครูแมกดา ปีเตอร์ส์มาหาไญ ไญก็ยืนยันกรานจะให้เรียกเธอว่าไญ แม้แมกดาจะบอกว่า “คุณผู้หญิงไม่ใช่ทาสและไม่เหมือนทาสด้วย” เพราะแมกดาเห็นว่าไญเป็นผู้หญิงที่มีความรู้สามารถบริหารธุรกิจของชาวยุโรปและอ่านวรรณกรรมมากมาย ตามความเห็นของแมกดา ไญมีความรู้เทียบเท่ากับคนขาว แต่ไญก็ยังยืนยันว่าเธอเป็นทาส “ทาสอาจอาศัยอยู่ในปราสาทของจักรพรรดิ แต่ก็ยังเป็นทาสอยู่ดี” (จูร์, ๒๘๑) แท้จริงแล้ว ไญสามารถหลุดพ้นออกจากสถานะการถูกนิยามเป็น “ไญ” ได้ เธอสามารถสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองขึ้นมาใหม่ แต่ความเคียดแค้นเป็นกรอบขัง ทำให้เธอยึดติดกับชื่อไญ และนิยามตัวเองกับความเป็นทาส “ลองคิดดูซิ นางรู้สึกว่าคุณคนควรเรียกนางว่าไญ...นางยืนยันมั่นคงในสถานภาพที่แท้จริงของตัวเอง ด้วยศักดิ์ศรีที่เกิดมาจากการเคียดแค้น” (จูร์, ๒๘๕) คำเรียก “ไญ” จึงกลายเป็นสิ่งที่นิยามตัวเธอเอง แมกดากล่าวว่า “นางเหมาะที่จะเป็นครูของเธอ ยกเว้นแต่ความเคียดแค้นในน้ำเสียงและที่แผ่เป็นนัยในคำพูด” จากคำพูดนี้ จะเห็นได้ว่า แมกดาคิดว่า ถ้าไญหลุดพ้นจากการนิยามตัวเองว่า “ไญ” เธอก็จะมีสถานะเป็น “ครู” ซึ่งเป็นสถานะที่มีเกียรติเหมือนคุณครู

แมกดาเลนีเดียว ในทางกลับกันมิงเก ที่สามารถละทิ้งชื่อเก่าของตัวเองได้อย่างง่ายดาย แม้ชื่อใหม่ของเขาจะมีที่มาจากคำดำของอาจารย์ แต่มิงเกก็มีได้นำมานึกเป็นปมด้อย

ความจริงแล้ว ครั้งหนึ่งเธอสามารถทิ้งชื่อเก่า “ซานิเกม” ไปแล้ว แต่เธอกลับไม่สามารถทิ้งชื่อ “ไญ” ไปได้ สาเหตุอาจเป็นเพราะไญมีความพยายามจะศึกษาหาความรู้ ทั้งยังสามารถดำเนินธุรกิจด้วยตัวเอง เธอสอนแอนเน-ลีสส์ให้ทำงานเองโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชายเพราะไม่ต้องการให้แอนเนลีสส์เป็นแบบเธอ ความพยายามเหล่านี้อาจเป็นเพราะเธอต้องการจะพิสูจน์ว่า เธอไม่ใช่ทาสที่เอาแต่ทำตามคำสั่ง แต่ในขณะที่เดียวกัน ยังทำตัวตรงข้ามกับความเป็น “ไญ” เท่าไหร่ ยิ่งต้องเก็บคำเรียก “ไญ” ไว้เปรียบเทียบกับ เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างตัวไญเอง (ซึ่งมีความรู้ ไม่เหมือนคนเป็นทาส) กับสถานะความเป็น “ไญ” (ทาสที่ไม่มีความรู้)

ชื่อมีความสำคัญกับอัตลักษณ์ของตัวละคร เพราะชื่อเป็นเสมือนการแบกเอาความหวังของผู้ตั้งชื่อไปด้วย ชื่อของโรเบิร์ต ชูร์ซอฟ (เพื่อนของมิงเก) เป็นชื่อแบบชาวตะวันตก แม่ของโรเบิร์ตคลอดเขาบนเรือชาวดัตช์เพื่อให้ลูกชายได้สัญชาติดัตช์ เป็นการฝากความคาดหวังว่าโรเบิร์ตจะมีความเป็นยุโรปเหมือนชื่อ การได้รับชื่อแบบยุโรปส่งผลต่อความประพฤติของโรเบิร์ต แม้โดยเชื้อชาติแล้ว เขาจะไม่ใช่คนยุโรปแท้ๆ แต่การมีชื่อแบบชาวยุโรป ก็เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและกรอบความคิดของเขา ทำให้เขาพยายามทำตัวเหมือนคนยุโรปมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเขานิยามตัวเองว่าเป็นคนยุโรป ซึ่งมิงเกให้ความเห็นว่า “พฤติกรรมของเขาคลายคนยิวที่มีสถานะเป็นพลเมืองโรมัน เขาจึงถือตัวแตกต่างจากพี่น้อง ไม่คิดว่าตัวเองเป็นคนอินโด” (จูร์, ๓๓) ในตอนแรกเขาถึงกับพูดกับมิงเกว่าไม่สนใจแอนเนลีสส์ เพราะเขาต้องการ “เทพธิดาที่มีสายเลือดยุโรปบริสุทธิ์เท่านั้น” โรเบิร์ตคิดเหมือนชาวยุโรปเรื่องเลือกบริสุทธิ์ ไม่ยอมให้เลือดยุโรปแปดเปื้อนกับชาวพื้นเมือง ซึ่งย้อนแย้งกับความเป็นจริง เพราะคนที่เป็นชาวพื้นเมืองคือตัวโรเบิร์ตเอง

ชื่อนั้นยึดโยงกับอัตลักษณ์ของเจ้าของชื่อ ชื่อเปรียบเสมือนกรอบที่ขังเจ้าของชื่อไว้ แจน แดปเปอร์สเต็ด เป็นเพื่อนของมิงเกซึ่งเป็นชาวพื้นเมือง แต่เป็นบุตรบุญธรรมของชาวตะวันตก เขาจึงเป็นชาวพื้นเมืองแต่มีชื่อแบบชาวตะวันตก แจนตรงกันข้ามกับโรเบิร์ต โรเบิร์ตต้องการความเป็นยุโรป และทำทุกอย่างเพื่อให้เหมือนคนยุโรป แต่แจน แดปเปอร์สเต็ดกลับไม่ต้องการความเป็นยุโรปเลย ทำให้เขารังเกียจชื่อตัวเอง “ตั้งแต่ยังเล็ก ผมเป็นไอ้ขี้ลาดดาชาวตลอลมา คุณเองก็รู้ ชื่อแดปเปอร์สเต็ดทรมาณใจผมเสมอ” (จูร์, ๓๗๒) กฎหมายดัตช์ไม่รับรองบุตรบุญธรรม ทำให้เขาไม่ใช่ลูกคนดัตช์แบบที่มีกฎหมายรองรับ แจนอยากเป็นชาวพื้นเมือง แต่ชื่อและนามสกุลของเขาเป็นกรอบห้ามไว้ ไม่ให้เขารู้สึกว่าไม่สามารถเป็น

ชาวพื้นเมืองได้เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีอิทธิพลกับการให้คำนิยามตัวเองของเจ้าของชื่อ
ชื่อนามสกุลนี้มาจากพ่อแม่บุญธรรมชาวดัชต์ สะท้อนเจตนาว่าต้องการจะเปลี่ยนจนให้
กลายเป็นชาวดัชต์ ชื่อและนามสกุลของแจน แดปเปอร์สเด่ จึงเป็นกรอบที่เขาพยายามจะหนี
ออกไป

ภาษากับความหมายที่แอบแฝง

นวนิยายเรื่องนี้มีคนหลากหลายเชื้อชาติ มิได้แบ่งเฉพาะชาวตะวันตกกับคนพื้นเมือง
เท่านั้น แต่มีทั้งชาวต่างชาติจากหลายประเทศ และคนพื้นเมืองหลายเชื้อชาติ รวมทั้งเด็กที่เป็น
ลูกผสม เมื่อมีคนหลากหลายก็มีภาษาหลากหลายเช่นกัน ภาษาในนวนิยายเรื่องนี้ มีทั้ง
ภาษาชวา ภาษาดัชต์ ภาษาอินโดและอื่นๆ สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ ตัวละครบางตัว
สามารถพูดได้หลายภาษา แต่เขาเลือกพูดภาษาใดภาษาหนึ่งเพื่อแสดงอุดมการณ์บางอย่าง
ภาษาที่เลือกพูดเป็นเครื่องแสดงตัวตน ผู้พูดสามารถสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองผ่านภาษา
ที่เลือกใช้ได้เช่นกัน เพราะในนวนิยายเรื่องนี้ ภาษาแต่ละภาษามีศักดิ์ศรีไม่เท่าเทียมกัน
ตัวผู้พูดเองก็ให้ค่าความหมายโดยนัยกับภาษาที่เลือกใช้ ตัวละครยังสามารถใช้ภาษาเป็น
เครื่องแสดงอำนาจได้อีกด้วย

โดยปกติแล้ว คนทั่วไปอาจคิดว่าการพูดภาษาท้องถิ่นอาจจะหมายถึงการแสดงออก
ถึงความรักชาติหรือความเป็นชาตินิยม การพูดภาษาเดียวกันแสดงความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน แต่ในเรื่องนี้ การพูดภาษาถิ่นมีความหมายหลายชั้นมากกว่านั้น การพูดภาษาถิ่น
เป็นได้ทั้งการสร้างอัตลักษณ์และการกดขี่ ในบริบทของตัวละครชาวพื้นเมือง เช่น ไญ การพูด
ภาษาของชาติตัวเอง (มลายู) กลับเป็นการกดขี่ เธอถูกชาวยุโรปบังคับให้พูดภาษามลายู เพื่อ
ตอกย้ำให้ไญทราบสถานะของตัวเอง ชาวยุโรปพูดภาษาพื้นเมืองกับไญเพื่อแสดงอำนาจเหนือ
ไญ ขณะที่การพูดภาษาดัชต์ของไญมีความหมายถึงการขบถ การพูดภาษาต่างประเทศกลับ
กลายเป็นวิธีเรียกร้องความเท่าเทียมกับชาวยุโรป ในนวนิยายเรื่องนี้ ไญ เป็นสตรีที่เฉลียวฉลาด
สามารถพูดได้ทั้งภาษาดัชต์ ภาษามลายูและชวา เมื่อพูดคุยกับมิงเก ไญพูดภาษาดัชต์และ
มลายู ไญใช้ความสามารถทางภาษาเป็นเครื่องมือในการปฏิเสธสถานะความเป็นทาส ส่วน
ชาวยุโรปใช้ภาษามลายูตอกย้ำความด้อยกว่าของไญ ตัวอย่างเช่น ฉากที่ไญปะทะกับ มอริตซ์
เมเลมา (ลูกชายของ มร. เซอร์แมน เมเลมากับภรรยาเก่าชาวดัชต์) ไญพูดกับเขาเป็น
ภาษาดัชต์ว่า “แกไม่มีสิทธิมาพูดถึงครอบครัวของฉัน” แต่มอริตซ์กลับตอบเป็นภาษามลายูว่า
“ฉันไม่มีธุระกับแกนะ ไญ” (ตุร์, ๑๒๕) แน่ไม่ว่ามอริตซ์เป็นคนดัชต์ และต้องสามารถพูด

ภาษาดัชต์ได้ แต่เขากลับเลือกตอบกลับเป็นภาษามลายูทั้งๆ ที่ไญพูดภาษาดัชต์ได้ ไม่เพียงแต่ มอริซซ์เท่านั้น ชาวยุโรปคนอื่นๆ ก็เลือกจะพูดภาษามลายูกับไญ เช่น ผู้พิพากษาชาวดัชต์ใน ศาลที่ตัดสินคดีเรื่องแอนเนลีส นายตำรวจหรือแพทย์รัฐบาลที่มาตรวจสอบสุขภาพแอนเนลีส ภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาถิ่นกลับกลายเป็นเครื่องกีดกันคนท้องถิ่นอย่างไญ น่าสังเกตว่า เมื่อชาวยุโรป พูดภาษาดัชต์ พวกเขาจะไม่พูดหยาบคาย แต่เมื่อพูดภาษามลายูเขากลับเลือกใช้คำหยาบ ตัวอย่างเช่น นายแพทย์รัฐบาลเรียกไญเป็นภาษามลายูอย่างหยาบคาย ว่า “kowe” ซึ่งแปลว่า “แก” เพื่อดูถูกไญ (ดูร์, ๔๒๔) แสดงให้เห็นทัศนคติของชาวยุโรปว่า ภาษาพื้นเมืองเป็นเสมือน พื้นทีสำหรับปลดปล่อยความป่าเถื่อน ไร้อารยธรรม ชาวยุโรปไม่ยอมพูดภาษาของเขากับไญ เพราะหากพูดภาษาดัชต์ด้วย ก็แสดงว่า เขายอมรับชาวพื้นเมืองในฐานะผู้เท่าเทียมและมี ปัญญาเพียงพอที่จะเข้าใจภาษาของคนขาว การตอบกลับเป็นภาษามลายูจึงเป็นการกดทับชาวพื้นเมืองไว้ สาเหตุอีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะไญเป็นภัยคุกคามกับชาวยุโรป เนื่องจากไญ สามารถใช้ภาษาดัชต์ได้เท่าเทียมหรือเก่งกว่าพวกเขา ทำให้คนยุโรปรู้สึกหวาดกลัวเพราะตระหนักว่าชาวพื้นเมืองก็สามารถพลิกกลับเป็นผู้มีความรู้เหนือกว่าได้เช่นกัน พวกเขาจึงต้องหาทางกดทับไญไว้เหมือนเดิม เพื่อให้ตนเองรู้สึกปลอดภัยว่า คนพื้นเมืองยังไม่มีความสามารถพอที่จะใช้ภาษาระดับเดียวกับเขา

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมของการเลือกใช้ภาษาของไญยังนับว่าย้อนแย้งในตัว กล่าวคือ หากไญต้องการจะใช้ภาษาดัชต์เพื่อแสดงการต่อต้าน แสดงว่าไญเองก็สามารถดิน ให้หลุดออกจากกรอบแนวคิดว่ายูโรป (และภาษายูโรป) เป็นฝ่ายเหนือกว่า เพราะเธอยังต้องใช้ ภาษายูโรปเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าตัวเองมีความรู้ต่างจากชาวพื้นเมืองทั่วไป ต่างจากตัวละคร อย่างแม่ของมิงเก แม่ของมิงเกเป็นตัวละครที่สามารถก้าวข้ามความคิดว่านั่นได้ โดยการให้คุณค่า กับภาษาถิ่น แม่ของมิงเกพูดเฉพาะภาษาชวาเท่านั้น ตอนที่เธอเขียนจดหมายหา มิงเก บรรยายลักษณะของจดหมายว่า “จดหมายจากแม่ฉบับต่อมาเขียนด้วยภาษาและตัวอักษร แบบชวาตั้งเดิม” (ดูร์, ๓๓๗) แม่ของมิงเกยืนยันในอัตลักษณ์ความเป็นคนพื้นเมืองของตัวเอง แทนที่จะพยายามต่อต้านชาวดัชต์ด้วยการพูดหรือเรียนภาษาดัชต์แบบไญ เธอกลับใช้วิธีสร้าง คุณค่าและความหมายใหม่ให้กับภาษาชวา คือ มองเห็นความงดงามในวัฒนธรรมชวา แม่ของ มิงเกไม่จำเป็นต้องทำตามอารยธรรมของชาวยูโรปเพราะเธอมองว่าวัฒนธรรมของชวาก็มี อารยธรรมที่อยู่แล้ว ด้วยแนวคิดเช่นนี้ เธอจึงไม่จำเป็นต้องเรียนภาษาดัชต์เพื่อพิสูจน์ความรู้ ของตัวเอง หากเลียนแบบชาวยูโรป แม้ว่าจะเก่งสักแค่ไหนก็ไม่สามารถกลายเป็นชาวยูโรปได้

แม่ของมิงเกย์กังวลว่าลูกชายจะกลายเป็นพวกเดียวกับชาวดัทช์ “ลูกไม่ใช่คนขาวแล้วจริงๆ พอได้รับการศึกษาแบบดัทช์ ลูกก็กลายเป็นคนดัทช์ เป็นชาวดัทช์ผิวสีน้ำตาล” (ตุร์, ๑๖๒)

ทัศนคติเรื่องวัฒนธรรมและภาษาของมิงเก ตรงกันข้ามกับแม่ของเขา ก่อนจะสูญเสียแอนเนลีไป มิงเกมองว่าวัฒนธรรมชาวเป็นเรื่องล้าหลัง ทำให้เขายึดโยงภาษาชาวเข้ากับความล้าหลังและไร้อารยธรรม เห็นได้ชัดจากตอนที่คุยกับแอนเนลี เธอถามว่าต้องการให้พูดคุยกับเป็นภาษาชาวหรือไม่ ซึ่งมิงเกบอกให้พูดภาษาดัทช์เพราะเขาคิดว่า “ผมไม่อยากกตัญญูด้วยภาษาที่ทำให้เธอต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมอันซับซ้อนของชาว” (ตุร์, ๘๗) มิงเกคิดว่าภาษาชาวเกี่ยวข้องกับการกตัญญู และการเรียนในโรงเรียนดัทช์ทำให้เขา “พูดาสว่าง” จากความล้าหลังนี้ (ตุร์, ๑๖๓) แนวคิดของมิงเกทำให้เหมือนความคิดของเจ้าอาณานิคม ที่มองว่าภาษายุโรปเหนือกว่าเพราะเป็นภาษาแห่งเหตุผลและวิทยาศาสตร์ ชาวต่างชาติ (ชาวอาณานิคม) ที่สามารถใช้ภาษาดัทช์ได้คล่องแคล่วเหมือนเจ้าอาณานิคมจึงเป็นเรื่องที่น่าชื่นชม เพราะเชื่อกันว่า ชาวอาณานิคมมีสติปัญญาด้อยกว่าเจ้าอาณานิคม (ดังที่มีเรียมและซาร่าแสดงความเห็นไว้ในจดหมายถึงมิงเก) เมื่อมีคนพื้นบ้านที่มีความสามารถพอจะเรียนภาษายุโรปได้ จึงเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมและน่าแปลกใจ ดอกย้าความคิดว่าชนพื้นเมืองด้อยกว่าชาวยุโรป ด้วยเหตุนี้เมื่อมิงเกพบเญครั้งแรกและเห็นว่าเธอพูดภาษาดัทช์ได้คล่องแคล่ว เขาจึงรู้สึกประหลาดใจ มิงเกวิจารณ์สำเนียงภาษาดัทช์ของชาวต่างชาติคนอื่นๆ ด้วย ไม่เพียงแต่ชาวพื้นเมืองเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ตอนที่มร.นิโกโล โมเรโนแต่งตัวให้มิงเก “ตลอดเวลาที่แต่งตัวให้ผม เขาพูดภาษาดัทช์ด้วยสำเนียงประหลาดไม่มีระดับสูงต่ำ ราวกับสำเนียงนั้นมาจากชาวพื้นเมือง เขาไม่ใช่ชาวดัทช์อย่างแน่นอน” (ตุร์, ๑๖๕) มิงเกสังเกตสำเนียงภาษาดัทช์ของช่างแต่งตัวและตัดสินใจว่าเขาไม่ใช่ชาวดัทช์เพราะเขาสำเนียงเหมือนชาวพื้นเมือง ดอกย้าความคิดของมิงเกว่าชาวพื้นเมืองไม่สามารถพูดภาษาของยุโรปได้ดี ที่น่าสนใจคือ แม้ชาวดัทช์ในเรื่องก็สามารถพูดภาษามลายูได้ แต่ไม่มีใครชื่นชมชาวดัทช์ที่พูดมลายู มิงเกไม่เคยวิจารณ์สำเนียงภาษามลายูของชาวดัทช์เลย นี่อาจแสดงให้เห็นทัศนคติว่า ชาวยุโรปมีสติปัญญาสูงกว่า หากชาวยุโรปสามารถพูดภาษาที่ด้อยกว่า เช่น ภาษาพื้นเมืองได้ ก็ไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจ ครั้งเดียวที่ มิงเกแสดงความแปลกใจเมื่อเห็นคนพูดภาษาชาว คือ ตอนที่แจน แดปเปอร์สพูดภาษาชาวกับแม่ของมิงเก เขาบรรยายว่า “แจน แดปเปอร์สได้เริ่มพูดเป็นภาษาชาวสูงอย่างคล่องแคล่ว ทำเอาผมงงไปเลย” (ตุร์, ๓๔๗๔)

อัตลักษณ์ที่ถูกยึดเยียดและการสร้างอัตลักษณ์ใหม่จากการเขียน

มิงเก่มักจะถูกคนอื่น ๆ กำหนดอัตลักษณ์ให้ คนมากมายใส่ความคาดหวังของตัวเองให้มิงเก เมื่อมิงเกกลับบ้านไปทำงานล่าม แทบทุกคนที่พบหน้าเขาจะทักว่า “เป็นนักเรียนเอช.บี.เอส. ไช่ไหม” อัตลักษณ์ของมิงเกถูกผูกกับความเป็นนักเรียนโรงเรียนต่างชาติ ส่วนมิงเกเอง ในช่วงแรกก็ยึดโยงอัตลักษณ์ของตัวเองกับวิทยาการและความทันสมัยของยุโรป ก่อนจะเกิดความคิดความกับศาล มิงเกมักย้ายอยู่เสมอว่าเขาอยู่ในฐานะคนที่มีการศึกษา จะเห็นได้ว่าเขาภาคภูมิใจในวิทยาศาสตร์และความเป็นสมัยใหม่แบบยุโรป แม้มิงเกจะพูดหลายครั้งว่าเขาเป็นชาวพื้นเมือง แต่เขาก็มิได้ยึดโยงอัตลักษณ์ของตัวเองกับชาวพื้นเมืองคนอื่น ๆ ตรงกันข้าม เขากลับเห็นว่าตัวเองต่างจากคนอื่น ๆ ดังที่เขากล่าวไว้ว่า “บุคลิกของผมค่อนข้างแตกต่างจากชาวบ้านสามัญชนในประเทศของตัวเอง” (ตูร์, ๒๖) ทั้งนี้ เป็นเพราะความรู้จากโรงเรียนเอช.บี.เอส. รวมทั้งพฤติกรรมที่ขอบจذبันติก ทำให้ช่วงแรกๆ ของนวนิยาย มิงเกเล่นบทบาทเหมือนเป็นผู้สังเกตการณ์ และเป็นคนนอกที่มีหน้าที่เล่าเรื่องเท่านั้น “อันที่จริงเป็นเพราะประสบการณ์ในชีวิตการเป็นคนชาวที่มีความรู้แบบยุโรปนี่เอง ที่ทำให้ผมขอบจذبันติก วันหนึ่งข้างหน้ามันอาจมีประโยชน์ขึ้นมา” (ตูร์, ๒๗) การเขียนจึงเป็นทักษะที่ทำให้มิงเกรู้สึกว่าเขาเหนือกว่าชาวชาวคนอื่น มิงเกวางตัวเสมือนชาวยุโรปที่เข้ามาศึกษาชาวบ้าน แล้วจذبันติกสังเกตการณ์ ช่วงที่เริ่มรู้จักครอบครัวแมลเลมา โรเบิร์ตเรียกมิงเกไปคุยเป็นการส่วนตัว และพูดจาถูกมิงเก แต่แทนที่มิงเกจะไม่โอ เขากลับลอบสังเกตพฤติกรรมของโรเบิร์ตและวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้โรเบิร์ตเกลียดเขา จุดประสงค์แรกที่มิงเกเข้าหาครอบครัวนี้คือ เพื่อสังเกตการณ์มิงเกวางตัวเหมือนคนยุโรปที่พยายามเจาะตะวันออก ด้วยการใช้การศึกษา ดังที่เขาบรรยายไว้ว่า “ผมจะศึกษาครอบครัวประหลาดต้องห้ามครอบครัวนี้ และสักวันผมต้องได้เขียนหนังสือ” (ตูร์, ๙๖) ในช่วงแรก มิงเกมีฐานะเป็นผู้เล่า รวบรวมไม่ใช่ตัวละครหนึ่งในนิยาย

ความคาดหวังของคนรอบข้างกลายเป็นการยึดเยียดอัตลักษณ์ให้ เมื่อถูกคาดหวังมากๆ บุคคลนั้นก็อาจพยายามทำตามความคาดหวังของคนอื่น จนพัฒนาตัวตนที่แบบที่ถูกคาดหวังขึ้นมา ตัวอย่างเช่น แอนเนลีส ไญ่เป็นผู้สร้างตัวตนให้แอนเนลีส แอนเนลีสไม่มีโอกาสคิดเองหรือสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองเพราะเธอถูกแม่เลี้ยงมาให้เป็นไญ่คนที่สอง ดังที่หมอกกล่าวไว้ว่า “ไญ่ปลูกปั้นแอนเนลีสให้เป็นตัวตนที่สอง เด็กคนนั้นจะไม่มีวันรู้จักริเริ่มด้วยตัวเองถ้าต้องอยู่ห่างแม่...มร. มิงเก จิตใจของเธอตกอยู่ใต้สมองของมารดา” (ตูร์, ๓๐๖) ตัวตนของแอนเนลีสจึงถูกสร้างขึ้นมาโดยไญ่ ส่วนมิงเกนั้นถูกยึดเยียดอัตลักษณ์ต่างๆ มากมาย แต่เขาได้ละทิ้งอัตลักษณ์ทุกอย่างที่ถูกยึดเยียดในตอนจบของเรื่อง

คนรอบข้างมึงเกล้านัดเยียดอัตลักษณ์ให้มึงเก สร้างภาพลวงตาว่ามึงจะเป็นในสิ่งที่พวกเขาต้องการ มึงเกถูกคาดหวังไว้สูงมาก แม้แต่แอนเนลีสเองก็มีภาพของมึงเกไว้ในใจเช่นกัน สำหรับแอนเนลีสแล้ว มึงเกคือ “ตุ๊กตา” ที่เธอวาดภาพไว้สวยงาม นายแพทย์ที่รักษาอาการป่วยของแอนเนลีสก็คาดหวังให้มึงเกเป็น “หมอ” รักษาอาการป่วยของแอนเนลีส และคาดหวังให้เขาช่วยแอนเนลีสสร้างตัวตนที่แท้จริงของเธอขึ้นมาเอง โดยหมอกล่าวว่า “ความรักที่เธอมีต่อคุณคือสิ่งที่ผมตั้งความหวัง หวังว่าเธอจะสามารถเป็นอิสระจากแม่ เพื่อให้เธอได้พัฒนาบุคลิกภาพเป็นตัวของตัวเอง” (ตุร์, ๓๐๗) ผู้ช่วยผู้ว่าราชการเฮอร์เบิร์ต เดอ ลา คริวซ์กับลูกสาวของเขา ชาร์ห์และมิเรียม ต่างคาดหวังให้มึงเกกลายเป็นคนยิ่งใหญ่ พวกเขาขอให้มึงเกรักษา “ทัศนคติแบบยุโรป” เอาไว้ (ตุร์, ๑๘๔) ช่วงที่มึงเกได้พูดคุยกับชาร์ห์และมิเรียม มึงเกยังยึดโยง อัตลักษณ์ของตัวเองกับการเป็น “นักเรียนเอช.บี.เอส” มึงเกในขณะนั้นไม่ปรารถนาจะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชา เขาบรรยายความรู้สึกของตัวเองตอนที่หมอบกราบพ่อตามธรรมเนียมว่า “ขณะที่หมอบกราบ ผมรู้สึกเหมือนวิชาความรู้และวิทยาศาสตร์ที่ร่ำเรียนมาเป็นแรมปีสูญหายไปหมดสิ้น หดสิ้นแล้ว ความงามของโลกที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ให้ความหวังไว้” (ตุร์, ๑๕๓)

ความคาดหวังที่ผู้คนเหล่านั้นมีต่อมึงเกล้านสูญเปล่า มึงเกไม่สามารถทำตามคาดหวังของใครได้เลย แต่ความล้มเหลวของมึงเกก็ไม่ควรถูกมองในแง่ร้าย เพราะเขาสามารถสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองได้ในที่สุด ความคาดหวังของคนอื่นทำให้มึงเกพยายามสร้างตัวตนตามที่คนอื่นบอก ซึ่งไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงของเขา ยังมีคนตอกย้ำว่าเขาเป็น “นักเรียนเอช.บี.เอส” มึงเกยิ่งพยายามย้ำเรื่องการเป็นคนมีการศึกษา มึงเกยังพยายามรักษาความเป็นยุโรปตามที่ผู้ช่วยผู้ว่าราชการแนะนำ และเขาก็แสดงความรักต่อแอนเนลีสตามแบบที่หมอนแนะนำ (เช่น เล่านิทานที่มีแต่ความสุข, ย้ายมาอยู่บ้านแอนเนลีส) ความล้มเหลวของมึงเก มองอีกแง่แล้ว คือการปฏิเสธตัวตนที่คนอื่นยึดเยียดให้ ในที่สุดแล้วมึงเกไม่สามารถรักษาทัศนคติแบบยุโรปตามแบบที่ถูกคาดหวังไว้ได้ เพราะเขามองเห็นแล้วว่า ยุโรปต้องการดักตวงผลประโยชน์เท่านั้น อัตลักษณ์ความเป็น “นักเรียนเอช.บี.เอส” จึงถูกทลายลงในตอนจบ ดังที่เขาบอกว่า “เวลาไม่กี่ปีต่อมาก็ได้ศึกษาเล่าเรียนมา พลันพลิกคว่ำทลายลงเพียงเพราะคำพูดสามประโยคของไญ” (ตุร์, ๔๐๐) ส่วนความคาดหวังของหมอที่ต้องการให้มึงเกช่วยแอนเนลีสก็พังทลายเช่นกัน มึงเกไม่สามารถเป็น “หมอ” ของแอนเนลีสได้ แม้สุดท้ายแล้ว แอนเนลีสจะได้แยกจากแม่ของเธอจริงๆ และมีโอกาสคิดด้วยตัวเองตามที่หมอปรารถนา บุคลิกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างกะทันหันของแอนเนลีสในตอนจบอาจทำให้มองได้ว่า เธอได้ละทิ้งตัวตนเดิมที่ไญเป็นผู้สร้าง

ให้ แล้วสร้างตัวตนใหม่ของตัวเองขึ้นมาจริงๆ อย่างไรก็ตาม ผู้ทำให้แอนเนลีส “เกิดใหม่เป็น ตัวของตัวเอง” ไม่ใช่มิงเก แต่เป็นศาลฮอลแลนด์ที่สั่งแยกเธอออกจากแม่ ดังนั้นจึงเรียกได้ว่า มิงเกล้มเหลวที่จะทำตามหน้าที่ที่หมอบาคหวังเช่นกัน

มิงเกได้สร้างอัตลักษณ์ของตัวเองขึ้นมาจากการเขียน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ไม่ได้ถูก ยึดเย็ด ตัวตนที่สร้างขึ้นมา อาจเรียกได้ว่าเป็น “ความเป็นชาวแบบสมัยใหม่” ย้อนกลับไปเมื่อ มิงเกไปทำหน้าที่ล่ามที่บ้านเกิด แม่ของ มิงเกกล่าวว่า มิงเกเรียนมากจนกลายเป็น “คนดีที่ขี้น้ำตาล” เธอกล่าวคำว่า “คนชวต้องรู้จักอ่อนน้อมให้ผู้อาวุโส ผู้มีอำนาจ นี่คือสมบัติผู้ดี คนเราต้องมีความกล้าหาญที่จะยอมแพ้ชนะ กุล” (ตุร์, ๑๖๒) ซึ่งคำพูดของแม่สอดคล้องกับ เหตุการณ์ในตอบจบของนวนิยาย มิงเกพ่ายแพ้ต่อศาลเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเปรียบได้กับผู้มีอำนาจ ตามคำพูดของแม่ นวนิยายจบด้วยคำพูดของ มิงเกและไญว่า

มิงเก: “เราแพ้แล้วมา”

ไญ: “เราต่อสู้แล้ว ไญถูกแม่ ต่อสู้ได้ดีที่สุดและอย่างมีศักดิ์ศรีที่สุดเท่าที่จะ ทำได้” (ตุร์, ๔๓๕)

ประโยคนี้ชี้ให้เห็นว่า มิงเกมีความกล้าหาญพอจะยอมรับความพ่ายแพ้ตามที่แม่กล่าว ไว้ เมื่อมองอย่างผิวเผินอาจคิดว่า มิงเกยึดความเป็นชาวแบบที่แม่ต้องการมาเป็นอัตลักษณ์ของ ตัวเอง แต่สิ่งที่มิงเกรับมามีเพียง ความกล้าหาญที่จะยอมรับความพ่ายแพ้ แต่มิงเกมิได้ อ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ (ยอมรับยุโรป) เหมือนชาวพื้นเมืองทั่วไป ชาวชวคนอื่นๆ นั้นไม่ ตระหนักถึงความเป็นยุโรปที่แทรกซึมอยู่ เช่น ตอนที่มิงเกแต่งตัวด้วยชุดกึ่งชวกึ่งยุโรป และให้ คนยุโรปเป็นคนแต่งตัวให้ มิงเกวิจารณ์ว่า “ชาวบ้านคงพูดกันทีหลังว่า : นี่เป็นชุดประจำชาติ ชาวชวของแท้ และมองข้ามคุณลักษณะแบบยุโรปทั้งหมดที่มีอยู่ในตัวเสื้อ ปก ผ้าพันคอ สัม แม้กระทั่งผ้าลายสองและกำมะหยี่ผลิตในประเทศอังกฤษ” (ตุร์, ๑๖๖) แม้ในพิธีการจะเปิด ด้วยการร้องเพลงชาติดัชต์ แต่ทุกคนก็ยืนตรง และร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีการ แม้ว่าคน พื้นเมืองส่วนใหญ่จะไม่สามารถร้องเพลงนี้ได้ก็ตาม ส่วนคนที่ร้องไม่ได้ก็ยืนเฉยๆ ราวกับนี่เป็น เรื่องปกติ มิงเกในตอนนั้นชื่นชมยุโรป แต่ในขณะเดียวกันก็ทราบดีว่ายุโรปกำลังรุกรานพื้นที่ของ ชาวพื้นเมือง

บทสรุป

มิงเกไม่เพียงแต่ยอมรับความพ่ายแพ้ต่อชาวยุโรป เขายังยอมรับความพ่ายแพ้และ ความอ่อนด้อยของตัวเอง เขานึกถึงเรื่องราวความพ่ายแพ้ทั้งหมดไว้ซึ่งกลายมาเป็นนวนิยาย

เล่มนี้ การบันทึกความพ่ายแพ้ของตัวเอง ในแง่หนึ่งคือความพยายามที่จะต่อสู้ต่อ เนื่องจาก
มิงเกมองว่าการจดบันทึกคือ “คู่มือที่นำมามาใช้เป็นแนวทางและข้อเตือนสติได้ทุกเมื่อ” (ดูร์,
๑๘๕) การจดบันทึกเป็นการยอมรับความพ่ายแพ้ของตัวเอง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการ
พิจารณาการต่อสู้ของตัวเองเช่นกัน ดังที่กล่าวไว้ในบทแรกว่าเมื่อเวลาผ่านไป มิงเกยังย้อนกลับ
มาอ่านบันทึกอีกครั้ง การเขียนบันทึกคือสิ่งที่ทำให้เขาต่างจากความเป็นชาวแบบดั้งเดิม เขา
เขียนบันทึกแบบชาวยุโรป และเขียนบันทึกในลักษณะผู้สังเกตการณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการ
วิทยาศาสตร์ แต่ในบทสรุปเขาไม่ได้ยึดโยงตัวตนเขากับความเป็นยุโรปอีกต่อไป มิงเกไม่ได้
รักษาทัศนคติแบบยุโรปอีกต่อไป และในขณะเดียวกันก็ไม่ได้อ่อนน้อมให้ผู้มีอำนาจ (ยุโรป) ตาม
แบบชาวชาวทั่วไป การเขียนและประสบการณ์ทำให้มิงเกเติบโตขึ้น จนพัฒนาตัวตนของตัวเอง
อย่างแท้จริงได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

ดูร์, ปราโมทยา อนันตา. แผ่นดินของชีวิต. แปลโดย ภักวดี วีระภาสพงษ์, กรุงเทพฯ:
คบไฟ. ๒๕๔๓.

Hobsbawm, Eric. “Language, Culture, and National Identity.” Social
Research, n.d. Web. ๑๓ April ๒๐๑๕.